Dr Ranka Račić

docent Pravnog fakulteta u Srpskom Sarajevu

NOVINE U PARNIČNOJ PROCEDURI BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE*

SAŽETAK: Oblast Brčko ima svoje posebne sudove, kao i zakone koji se po pravilu razlikuju od zakona entiteta. Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine izrađen je u velikoj mjeri uz oslanjanje na Zakon o parničnom postupku Republike Srpske i Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Ipak Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ima značajne novine koje su u članku iznete kroz sistematiku teksta zakona. Razlike su vidljive u drukčijem regulisanju ekonomičnosti postupka, uvođenju apelacionog suda, drukčijem regulisanju raspravnog i istražnog načela, inkorporaciji inokosnog suđenja pred prvostepenim sudom, ispuštanju obaveze suda da poučava neuke stranke, značajne razlike postoje i u pripremanju i toku glavne rasprave, u postupku posredovanja i u strukturi i prirodi pravnih lekova.

Ključne reči: Načelo ekonomičnosti, načelo materijalne istine, raspravno načelo, istražno načelo, inokosno suđenje i suđenje u veću, načelo poučavanja neuke stranke, glavna rasprava, postupak posredovanja, redovni pravni lekovi, vanredni pravni lekovi.

1. Oblast Brčko na osnovu Opšteg okvirnog sporazuma i Konačne odluke Arbitražnog tribunala za spor oko međuentitetske linije razgraničenja proglašena je za Distrikt u okviru Bosne i Hercegovine. Ovo područje ima svoje posebne sudove¹ kao i zakone koji se, po pravilu, razlikuju u odnosu na zakone entiteta. Pojedini zakoni doneseni za područje Brčko

* Rad primljen: 26. VI 2003. godine.

¹ Vidjeti: Mikeš, M., *Pravosude u BiH*, Advokatura, Banja Luka, br. 9—10, 2003, str. 125.

Distrikta BiH nastali su revizijom postojećih entitetskih zakona i involviranjem pojedinih rješenja koja predstavljaju značajne novine.

2. Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine² nastao je kao rezultat potrebe da se stvori parnični postupak koji će omogućiti brzu i efikasnu zaštitu povrijeđenih ili ugroženih subjektivnih prava.³ Bez obzira, što je podloga za izradu ovog Zakona bila Zakon o parničnom postupku Republike Srpske⁴ i Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine,⁵ što se vidi iz velikog broja pravila koja su bez ikakvih izmjena inkorporisana u Zakon, redaktori zakonskog teksta su brojne procesne institute regulisali na sasvim drugačiji način. Pored toga, veliki broj pravila u odnosu na entitetske zakone o parničnom postupku je ispušten a druga su znatno skraćena.⁶ Zbog toga je neophodno izvršiti evaluaciju ovih procesnih pravila.

3. Prilikom redigovanja pravila parnične procedure, zakonodavac je smatrao da se kvalitetna sudska zaštita može ostvariti samo potpunom primjenom načela ekonomičnosti. Ekonomično postupanje neophodno je kako za pravosuđe tako i za parnične stranke. Načelo ekonomičnosti, koje se u procesnom pravu javlja kao postulat kvalitetne sudske zaštite i kao osobina radne metode koju sudovi primjenjuju u postupku,⁷ u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH došlo je posebno do izražaja. Stoga su intervencije zakonodavca u Zpp vrlo jake na terenu osnovnih procesnih načela i pravila kojim se konkretizuju ovi procesni principi.

Zpp Brčko Distrikta BiH donesen je na brzinu i bez šire stručne rasprave. Niz procesnih pravila nastalo je sažimanjem postojećih pravila iz parničnog zakonodavstva entiteta. Nova rješenja koja su našla mjesto u Zpp Brčko Distrikta BiH, zbog neadekvatno upotrebljenih termina i evidentno neuspjelih sintaksi izazivaju niz pitanja, nejasnoća i dilema.⁸

² Vidjeti: Sl. gl. Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, br. 5/2000; 1/2001. i 6/2002. (U daljem tekstu Zpp Brčko Distrikt BiH.)

³ O tome vidjeti: R. Račić, *Vještak u parničnoj proceduri Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*, Vještak, Banja Luka, br. 6, 2002, str. 42.

⁴ U skladu s čl. 12. Ustavnog zakona za sprovođenje Ustava Republike Srpske iz 1992, kojim je izričito predviđeno da će se: „do donošenja odgovarajućih zakona i drugih propisa Republike, primjenjivati zakoni i drugi propisi SFRJ i SR BiH, koji su u saglasnosti sa Ustavom Republike i koji nisu u suprotnosti sa zakonima i drugim propisima koje je donijela Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, odnosno Narodna skupština“, u Republici Srpskoj primjenjuje se, još uvijek, Zakon o parničnom postupku bivše SFRJ. (Vidjeti: Sl. l. SFRJ, br. 4/77. i ostale izmjene i dopune.)

⁵ Federacija Bosne i Hercegovine donijela je Zakon o parničnom postupku 1998. (Vidjeti: Sl. n., br. 42/98.)

⁶ R. Račić, *op. cit.*, str. 42.

⁷ O tome detaljno vidjeti: S. Triva, V. Belajec, M. Dika, *Gradansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986, str. 115.

⁸ Brojna pravila u Zpp Brčko Distrikta BiH su nejasna, neprecizna i nekorektno redigovana. Stoga je zakonodavac pokušao da ova pravila dopuni i precizira. Jedan dio pravila koji je sadržan u izmjenama i dopunama Zpp Brčko Distrikta BiH iz 2002. god. odnose se, upravo, na preciziranje i „dotjerivanje“ postojećih pravila. Međutim, i dalje brojna pravila u Zpp su neprecizna i nepotpuna.

4. Zpp Brčko Distrikta BiH zadržao je sistematiku postojećih zakona entiteta. Da bi ukazala na novine u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH, polazna osnova biće upravo sistematika ovog zakonskog teksta.

Već u osnovnim načelima postoje velike razlike u odnosu na rješenja koja su sadržana u parničnoj proceduri entiteta.

U pravilu koje je involvirano u odredbi čl. 1. Zpp Brčko Distrikta BiH redaktori su izričito predvidjeli da se „*ovim zakonom određuju pravila postupka na osnovu kojih Osnovni sud Brčko Distrikta BiH i Apelacioni sud Brčko Distrikta BiH raspravljaju i odlučuju u sporovima iz ličnih i porodičnih odnosa, iz radnih odnosa, te iz imovinskih i drugih građanskopravnih odnosa fizičkih i pravnih lica*”. Očigledno je da je ovo pravilo u odnosu na postojeće u parničnoj proceduri Republike Srpske izmijenjeno na području primjene Zpp u organizacionopravnom smislu. Ovim rješenjem, kao drugostepeni sud uveden je Apelacioni sud koji ne postoji ni u Republici Srpskoj ni u Federaciji BiH,⁹ a ni na nivou države Bosne i Hercegovine.¹⁰

U pravilu koje je sadržano u odredbi čl. 6. Zpp predviđeno je da su u parničnom postupku u ravnopravnoj upotrebi srpski, hrvatski i bosanski jezik, a službena pisma su ćirilica i latinica. Pravilo o ravnopravnoj upotrebi srpskog, hrvatskog i bosanskog jezika usklađeno je sa odlukom Ustavnog suda BiH i odgovarajućim ustavnim amandmanima.¹¹

5. U parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH dati su sasvim novi okviri domaćaju načela materijalne istine. U pravilu koje je sadržano u čl. 7. st. 1. predviđeno je da su stranke dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice. Ovo pravilo je u potpunosti preuzeto iz entitetskih zakona o parničnom postupku. Međutim, sud više nije ovlašćen da izvede dokaze koje stranke nisu predložile ako su ti dokazi od značaja za odlučivanje. Sud je jedino ovlašćen da utvrdi činjenice koje stranke nisu iznijele, ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizlazi da stranke idu za tim da raspolazu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati. Prema tome, sud je samo ovlašćen da utvrdi činjenice ukoliko posumnja da stranke raspolazu zahtjevima koji su u suprotnosti sa prinudnim propisima i pravilima morala.

U Zpp Brčko Distrikta BiH bitno drugačije je regulisano raspravno i istražno načelo. Stranke, u skladu sa rješenjima koja su sadržana u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH imaju daleko veća ovlašćenja u pogledu prikupljanja procesne građe. Stranke su dužne da iznesu sve činjenice i dokaze na kojima zasnivaju svoj tužbeni zahtjev. Sud je pasivan i on je-

⁹ U Republici Srpskoj postoje osnovni, okružni i Vrhovni sud, dok u Federaciji BiH pored opštinskih sudova postoje i kantonalni sudovi kao i Vrhovni sud Federacije BiH. U Federaciji BiH prvostepeni sudovi su osnovni sudovi dok kantonalni sudovi u određenim slučajevima imaju i prvostepenu nadležnost, a u odnosu na opštinske sudove su drugostepeni sudovi. Pored toga, kao i u Republici Srpskoj postoji Vrhovni sud.

¹⁰ O tome vidjeti: Mikeš, M., *op. cit.*, str. 125.

¹¹ S. Omanović, *Komentari na Nacrt Zakona o parničnom i Zakona o izvršnom postupku*, Sarajevo, oktobar/novembar, 2002, str. 4.

dino može izvoditi one dokaze koje su stranke predložile. Izuzetno sud može izvoditi dokaze *ex officio* ukoliko posumnja da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima koji su u suprotnosti sa prinudnim propisima i pravilima morala društva. Prema tome, zbog novih pravila o raspravnom načelu, istražno načelo u Zpp Brčko Distrikta BiH ima minoran značaj.

Osim toga, u Zpp Brčko Distrikta BiH inkorporisano je načelo inokosnog suđenja u postupku pred sudom prvog stepena. Osnovni sud, u skladu s zakonskim rješenjem predviđenim u Zakonu o sudovima Brčko Distrikta BiH¹² „*nadležan je da u prvom stepenu rješava sve građanske predmete*“. Apelacioni sud sudi u vijeću. Apelacioni sud odlučuje i u postupku po redovnim i po vanrednim pravnim lijekovima. Kad odlučuje o žalbi, kao redovnom pravnom lijeku izjavljenom na odluku Osnovnog suda, odlučuje u vijeću sastavljenom od tri sudije. O reviziji, kao vanrednom pravnom lijeku, odlučuje u vijeću sastavljenom od pet sudija.

U parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH ispušteno je načelo o počuvanja neuke stranke, koje je sadržano u entitetskim zakonima o parničnom postupku.

6. Interesantno je da pravila o isključenju i izuzeću nisu sadržana u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH. Ova pravila se nalaze u Zakonu o sudovima Brčko Distrikta BiH.

U pogledu pravila o zapisnicima zakonodavac je predvidio vrlo interesantna rješenja. U odredbi čl. 70. Zpp Brčko Distrikta BiH sadržano je pravilo po kome se „*pripremno ročište i glavna rasprava snimaju magnetofonski*“. U pogledu sadržine snimka zakonodavac je predvidio istu sadržinu koja je predviđena, u entitetskim zakonima o parničnom postupku, za zapisnik. Naime, snimak kao i zapisnik mora imati formalnu i materijalnu sadržinu.¹³ Na zahtjev saslušanog lica snimak se može odmah reprodukovati. Po izričitoj naredbi zakonodavca, „*sudija može odrediti da se magnetofonski snimak u cjelini ili djelimično prepíše. Sudija će pregledati i ovjeriti prepis i priključiti ga spisu*“.

7. Pored toga, u parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, pisci zakonskog teksta su predvidjeli samo učešće Ombudsmena BiH dok javni tužilac ni pravobranilac ne mogu uzeti učešće u konkretnom parničnom postupku. Stoga se oni više ne mogu pojaviti kao stranke u konkretnom parničnom postupku. Nemogućnost učestvovanja javnog tužioca u parničnom postupku posljedica je određenih razloga. Pre svega, zakonodavac je prilikom kreiranja pravila parnične procedure imao u vidu sasvim druge pravopolitičke ciljeve koji se moraju ostvariti prilikom primjene pravila parničkog postupka. Pored toga, izvršene promjene koje se odnose na raspravno i istražno načelo direktno su se odrazile na nemogućnost učestvovanja javnog tužioca u parničnom postupku. U procesnoj teoriji, već duže, se ističe da nema potrebe da se država putem javnog tužioca mješa ra-

¹² Vidjeti: Sl. gl. Brčko Distrikta BiH, br. 4/2000; 1/2001; 10/2001; 5/2002.

¹³ O sadržini zapisnika detaljno vidjeti: G. Stanković, *Građansko procesno pravo*, Niš, 1999, str. 255.

di zaštite određenih interesa.¹⁴ Kada se radi o subjektivnim građanskim pravima svaki subjekat sam štiti svoja prava i za to nema potrebe za angažovanje javnog tužioca da interveniše po svome nahođenju i skreće pažnju sudu da je jedna odluka, po njegovom mišljenju, nezakonita.¹⁵

Privremeno obustavljanje parnične djelatnosti ili sistiranje postupka u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH nastaje usljed prekida postupka. Parničari više ne mogu svojim dispozitivnim radnjama dovesti do mirovanja postupka i na taj način odugovlačiti parnični postupak.

8. Značajne novine u odnosu na zakone o parničnom postupku entiteta tiču se pravila koja se odnose na pripremanja i tok glavne rasprave. U toku pripremanja glavne rasprave postoji više procesnih stadija. Pripremanje glavne rasprave obuhvata: prethodno ispitivanje tužbe, dostavljanje tužbe tuženom na odgovor, održavanje pripremnog ročišta, ročišta za posredovanje i zakazivanje ročišta za glavnu raspravu.

Sudija je, po pravilu, dužan da zakaže pripremono ročište. Prije zakazivanja pripremnog ročišta sudija će zatražiti od tuženog da podnese odgovor na tužbu, ako bi zbog složenosti predmeta spora ili zbog većeg broja zahtjeva stavljenih u tužbi bilo svrsishodno da se tuženi izjasni o navodima u tužbi.

Sud je dužan pripremono ročište održati u roku od 45 dana od podnošenja tužbe, s tim što strankama mora ostaviti dovoljno vremena za pripremu a najmanje osam dana od prijema poziva. Ukoliko na pripremono ročište ne dođe tužilac ili tuženi, a nema uslova za donošenje presude zbog izostanka, sud će raspravljati sa prisutnom strankom.

U pozivu za pripremono ročište naložiće se strankama da donesu sve isprave koje im služe kao dokaz i sve predmete koje treba razgledati u sudu.

Na pripremnom ročištu prvo se raspravlja o pitanjima koja se odnose na smetnje za dalji tok postupka bilo da je sudija nakon ispitivanja tužbe odredio rješavanje tih pitanja bilo da su ona pokrenuta u odgovoru na tužbu ili na pripremnom ročištu.¹⁶

9. Ako sudija ne prihvati da postoji koja od smetnji za vođenje parničnog postupka predmet će se uputiti drugom sudiji radi posredovanja. Izmjenama Zpp iz 2002. godine zakonodavac je instruirao posebna pravila o ročištu za posredovanje. Postupak posredovanja vodi sudija-posrednik a ne sudija koji je nadležan da rješava spor.

U pravilu koje je sadržano u čl. 220. st. 1. izričito je predviđeno da će se „ročište za posredovanje održati u roku od 15 dana od dana održanog pripremnog ročišta, a izuzetno u roku od 30 dana ukoliko za to postoje posebni razlozi”. Zahtjevi koje postavlja načelo procesne ekonomije

¹⁴ B. Poznić, *Da li je potrebna reforma jugoslovenskog parničnog zakonodavstva*, Zbornik radova *Aktuelna pitanja jugoslovenskog procesnog zakonodavstva*, Beograd 1996, str. 7, 8.

¹⁵ A. Radovanov, *Vanredni pravni lekovi u parničnom postupku de lege ferenda*, Glasnik AKV, Novi Sad, br. 4/2003, str. 134.

¹⁶ Vidjeti, čl. 219. st. 1. Zpp Brčko Distrikt BiH.

i ovdje su došli do izražaja. Naime, u pozivu za ročište, radi posredovanja, sudija je dužan upozoriti tužioca ukoliko ne dođe na ovo ročište da će se smatrati da je povukao tužbu, a ako uredno obavješteni tuženi izostane sa tog ročišta smatraće se da i dalje osporava tužbeni zahtjev tužioca.¹⁷ Ako se postupak posredovanja ne okonča poravnanjem među strankama a sudija posrednik ocjeni da za to postoje realni izgledi zakazaće novo ročište za posredovanje, koje će se održati najkasnije u idućih 15 dana. U pravilu koje je sadržano u čl. 220. st. 6. „*ukoliko ni nakon ponovnog ročišta postupak posredovanja ne rezultira poravnanjem među strankama, predmet će se sa spisom o neuspjehom poravnanju dostaviti sudiji koji je zadužen za rješavanje spora radi zakazivanja ročišta za glavnu raspravu*”.

10. Ročište za glavnu raspravu sudija će zakazati u roku od 15 dana od dostavljanja spisa o neuspjehom posredovanju. U rješenju o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu sudija će odrediti „*dan i sat kada će se održati glavna rasprava koji ne može biti duži od šest mjeseci od prijema tužbe*”. Sudija će, takode, u ovom rješenju odrediti koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi i koje će pismene dokaze do glavne rasprave pribaviti stranke. Osim toga, sud će odrediti rok u kome stranke pismeno ili usmeno na zapisnik kod sudije moraju predložiti izvođenje i drugih dokaza, koji nisu predloženi na pripremnom ročištu uz upozorenje da nakon proteka tog roka više neće moći predlagati nove dokaze, osim ako učine vjerovatnim da taj dokaz bez svoje krivice nisu bile u mogućnosti predložiti u ostavljenom roku. Rok koji određuje sud za predlaganje novih dokaza ne može biti kraći od deset ni duži od dvadeset dana, s tim da taj rok mora isteći do dana održavanja glavne rasprave. Ukoliko stranka nije prisutna na pripremnom ročištu, dostaviće joj se ovjeren prepis rješenja zajedno sa pozivom za glavnu raspravu. Racionalno i ekonomično postupanje suda, u ovom pravilu došlo je u potpunosti do izražaja. Ovom odredbom zakonodavac je predvidio da je sudija dužan već u ovom momentu da odredi koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi, svakako na prijedlog stranke. Samo izuzetno se dozvoljava parničnoj stranci da protekom roka u kome je bila dužna da predloži izvođenje dokaza, to naknadno učini. Sud neće dostavljati prisutnoj stranci rješenje niti poziv za glavnu raspravu, već će samo upozoriti stranku na posljedice nedolaska. Ukoliko stranka nije prisutna na pripremnom ročištu, dostaviće joj se ovjeren prepis rješenja zajedno sa pozivom za glavnu raspravu.

11. Izuzetno održavanje pripremnog ročišta nije obavezno, već sudija može odmah zakazati ročište za posredovanje ako se tužbeni zahtjev odnosi na dospjelo potraživanje, a to se potraživanje dokazuje vjerodostojnom ispravom. Zakonodavac je naveo da se kao vjerodostojne isprave posebno smatraju: javne isprave, privatne isprave na kojima je potpis obve-

¹⁷ Postupak posredovanja regulisan je posebnim Pravilnikom o posredovanju. Pravilnik o posredovanju donijela je Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH na sjednici održanoj 10. 7. 2002. godine.

znika ovjerio organ nadležan za ovjeru, mjenice i čekovi sa protestom i povratnim računom ako su oni potrebni za zasnivanje zahtjeva, izvodi iz ovjerenih poslovnih knjiga, fakture i isprave koje prema posebnim propisima imaju značenje javnih isprava.

12. Pravila o toku glavne rasprave u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH bitno se razlikuju u odnosu na postojeća procesna pravila entiteta. Rukovoden načelom ekonomičnosti i efikasnosti, zakonodavac je uvrstio i nova pravila o pretpostavkama o povlačenju tužbe. Tako ako tužilac ne dode na prvo ročište za glavnu raspravu, a obe stranke su uredno pozvane, smatraće se da je povukao tužbu, sem ako se tuženi ne upusti u raspravljanje. Da bi nastala fikcija o povlačenju tužbe neophodno je da budu ispunjene određene pretpostavke. Pre svega, uredno pozvani tužilac treba da izostane sa ročišta te da se tuženi na tom ročištu ne upusti u raspravljanje.

Fikcija o povlačenju tužbe, takođe, je predviđena i u pravilu koje je sadržano u čl. 227. st. 2. po kome „*ako s kojeg kasnijeg ročišta za glavnu raspravu izostanu obe stranke smatraće se da je tužilac povukao tužbu*”. Prema tome, ukoliko sa ročišta izostanu obe stranke neće nastupiti mirovanje postupka, kao u parničnoj proceduri entiteta, već će se smatrati da je tužilac povukao tužbu. Sudija je dužan da u pozivu za glavnu raspravu upozori na ove posljedice. Nije jasno šta je zakonodavac imao u vidu, kad je u pravilu koje je sadržano u čl. 227. st. 3. predvidio da će se „*u pozivu za glavnu raspravu navesti... da će se smatrati da je tužba povučena, te da se odluka može pobijati samo zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka i zbog pogrešne primjene materijalnog prava*”.(?) Posljedice povlačenja tužbe sastoje se u tome što se parnica gasi. Smatra se da tužba nije bila ni podignuta. Tužilac može tužbu iste sadržine protiv istog tuženog ponovo podići. Stoga nema govora da će se odluka pobijati u postupku po pravnom lijeku.

13. U parničnom postupku Brčko Distrikta BiH, zakonodavac je predvidio da stranke izvođe dokaze i saslušavaju svjedoke. U pravilu koje je sadržano u čl. 232. Zpp Brčko Distrikta BiH izričito je predviđeno da sudija može u svakoj fazi ispitivanja postaviti svjedoku pitanje bilo koje vrste. U skladu sa zakonskim naređenjem predviđeno je da će „*sudija kontrolisati način i redoslijed ispitivanja svjedoka i izvođenje dokaza, tako da ispitivanje i izvođenje dokaza bude efikasno pri utvrđivanju istine, da se izbjegne nepotrebno gubljenje vremena i zaštite svjedoci od uznemiravanja i zbunjivanja*”. Sudija je dužan da zabrani pitanje i odgovor na već postavljeno pitanje ako je nedopušteno ili nebitno za predmet. Ukoliko sudija postupi na naprijed izneseni način, on će biti dužan da na zahtjev stranke u zapisnik unese pitanje koje je odbio, a i pitanje na koje je zabranjen odgovor.

Izvođenje dokaza na glavnoj raspravi vrši se sledećim redoslijedom: dokazi tužioca, dokazi tuženog, pobijajući dokazi tužioca i dokazi tuženog kao odgovor na pobijanje. Pobijajući dokazi tužioca su dopušteni samo ako direktno pobijaju dokaze tuženog i odnose se na određeni dokaz

ili svjedočenje uključeno u dokazni materijal tokom izvođenja dokaza tuženog. Potom, slijede dokazi tuženog kao odgovor na pobijanje. Ovi dokazi su dopušteni samo ako se direktno pobijaju ili se odnose na određeni dokaz ili svjedočenje uključeno u dokazni materijal u toku izvođenja pobijajućih dokaza tužioca.

I napokon, izvodiće se i dokazi koje odredi sudija ukoliko je potrebno utvrditi činjenice da li stranke raspolažu zahtjevima koji su suprotni prinudnim propisima i pravilima morala.

U postojećim pravilima, redaktori zakonskog teksta izričito su predvidjeli da pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti ne mogu se koristiti pri ispitivanju svjedoka od stranke koja je pozvala svjedoka, osim u slučaju potrebe pojašnjenja izjave svjedoka. Pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti dopuštena su na ispitivanju svjedoka suprotne stranke. Kada stranka pozove suprotnu stranku ili svjedoka suprotne stranke, ili kad svjedok pokazuje neprijateljski stav ili ne želi da sarađuje, sudija može odobriti upotrebu pitanja koja navode na odgovor koji se želi čuti.¹⁸

Po završetku dokaznog postupka sudija je dužan upitati stranke da li žele da predlože izvođenje dodatnih dokaza. Sudija može dozvoliti izvođenje novih dokaza ako stranka učini vjerovatnim da bez svoje krivice te dokaze nije ranije mogla iznijeti.

Više puta je napomenuto da sudija može narediti strankama da prezentuju dodatne dokaze samo ako treba utvrditi da li stranke raspolažu zahtjevima koji su u suprotnosti sa prinudnim propisima i pravilima morala.

Ako stranke ne podnesu zahtjev za izvođenje dodatnih dokaza ili ukoliko su ti zahtjevi odbijeni a sudija nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno, objaviće da je glavna rasprava zaključena, i nakon toga donijeće odluku.

14. Posebno jaki zakonodavni zahvati učinjeni su u postupku po pravnim lijekovima. Pre svega, zakonodavac je predvidio znatno manju „listu” pravnih lijekova. U skladu sa rješenjem zakonodavca redovni pravni lijek je žalba, dok su kao vanredni pravni lijekovi predviđeni revizija i ponavljanje postupka.

Kad je u pitanju žalba, kao redovni pravni lijek, posebno su značajne novine koje se tiču granica ispitivanja napadnute odluke i odluka koje donosi žalbeni odnosno Apelacioni sud. Apelacioni sud u skladu s pravilom koje je sadržano u odredbi čl. 292. st. 2. ispituje prvostepenu presudu u granicama razloga navedenih u žalbi. Prema tome, žalbeni sud nije u mogućnosti da, kao što je to slučaj u parničnom zakonodavstvu entiteta, pazi na neke razloge po službenoj dužnosti.

Posebno su interesantna pravila o odlukama koje donosi drugostepeni sud povodom žalbe. Tako Apelacioni sud može odbaciti žalbu kao nedopuštenu, odbiti je kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu, ukinuti napadnutu presudu i sam održati raspravu te ukinuti presudu i odba-

¹⁸ Čl. 233. Zpp Brčko Distrikta BiH.

citi tužbu ili preinačiti prvostepenu presudu. Prema tome, žalbeni sud nije ovlašten, kao što je to slučaj u parničnoj proceduri entiteta, da ukine prvostepenu presudu i predmet vrati Osnovnom sudu na ponovno odlučivanje, već je dužan da sam održi glavnu raspravu.

Zakonodavac je decidno predvidio kad će Apelacioni sud ukinuti presudu i sam održati raspravu. Sud će postupiti na ovaj način ako utvrdi da postoji bitna povreda postupka na koju se ukazuje u žalbi, ako smatra da radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja treba održati glavnu raspravu. Ukoliko žalbeni sud ustanovi da radi pravilnog utvrđenja činjeničnog stanja treba utvrditi nove činjenice i izvesti nove dokaze, koje su stranke predložile u žalbi a učinile su vjerovatnim da te dokaze nisu mogle predložiti do zaključenja glavne rasprave pred prvostepenim sudom žalbeni sud će ukinuti odluku, otvoriti glavnu raspravu i nakon toga donijeti odluku. Ukoliko Apelacioni sud ukine prvostepenu presudu i odluči da sam održi glavnu raspravu, donijeće o tome rješenje u kojem će samo ukratko navesti zakonske razloge za ukidanje presude kao i razloge koji ukazuju na potrebu održavanja nove glavne rasprave pred Apelacionim sudom.

U pogledu prekoračenja tužbenog zahtjeva, sud će prema prirodi prekoračenja tužbenog zahtjeva, rješenjem ukinuti presudu prvostepenog suda i sam održati raspravu i riješiti spor odnosno preinačiti pobijanu odluku.¹⁹ U skladu s zakonskim naređenjem, Apelacioni sud će presudom preinačiti prvostepenu presudu ako je prvostepeni sud pogrešno ocjenio isprave ili posredno izvedene dokaze a odluka je zasnovana isključivo na tim dokazima, ako je prvostepeni sud iz činjenica koje je utvrdio izveo nepravilan zaključak o postojanju drugih činjenica a na tim činjenicama je zasnovana presuda i ukoliko smatra da je činjenično stanje u prvostepenoj presudi pravilno utvrđeno ali je prvostepeni sud pogrešno primjenio materijalno pravo.

15. U pogledu vanrednih pravnih lijekova, zakonodavac je izvršio značajne izmjene u odnosu na postojeće zakonodavstvo entiteta. Po Zpp Brčko Distrikta BiH vanredni pravni lijekovi su revizija i ponavljanje postupka. Zahtjev za zaštitu zakonitosti nije predviđen kao vanredni pravni lijek u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH.

Revizija, kao vanredno pravno sredstvo, može se izjaviti samo protiv pravnosnažne presude donesene u drugom stepenu, ako je u konkretnom postupku primjenjen materijalni zakon BiH ili Brčko Distrikta BiH, odnosno međunarodni ugovor. Zakonodavac je ovo vanredno pravno sredstvo znatno ograničio s obzirom na vrstu spora. U skladu s pravilom koje je sadržano u odredbi čl. 309. st. 2. revizija nije dopuštena u imovinsko-pravnim i radnim sporovima u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu, na predaju stvari ili izvršenje kakve druge radnje, ako vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravnosnažne presude ne prelazi 30.000 KM.

¹⁹ Čl. 300. Zpp Brčko Distrikta BiH.

Revizija, takode, nije dozvoljena u imovinskopравnim i radnim sporovima u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, predaju stvari ili izvršenju kakve druge radnje, ako vrijednost predmeta spora koju je tužilac naveo u tužbi ne prelazi 30.000 KM.

Pored toga, revizija nije dopuštena u parnicama iz porodičnih odnosa i u parnicama koje se odnose na zakonsko izdržavanje bez obzira na vrijednost predmeta spora.

Interesantno je da o reviziji odlučuje Apelacioni sud u vjeću sastavljenom od pet sudija što znači da je revizija remonstrativan pravni lijek.

U pogledu obima pobijanja odluke koja se pobija revizijom Apelacioni sud ispituje pobijanu odluku samo u dijelu u kome se ona pobija revizijom i u granicama razloga navedenih u reviziji.

Osim toga, zakonodavac u pravilu koje je sadržano u odredbi čl. 321. st. 1. izričito je previdio da Apelacioni sud kad odbije reviziju može umjesto posebnog obrazloženja pozvati na razloge iz prvostepene ili drugostepene presude. Ovakvo rješenje bilo je predviđeno u Zakonu o parničnom postupku iz 1956. godine.²⁰ U procesnoj literaturi se smatralo da je ovakvo zakonsko rješenje nezgodno i nepopularno²¹ te da nije bilo opravdanja za tako privilegovani položaj revizijskog suda na očiglednu štetu zakonitosti i prava stranaka da im bude objašnjeno zbog čega njihovo pravno sredstvo nije prihvaćeno.²² U teoriji procesnog prava postoje i suprotna shvatanja. Tako pojedini pisci smatraju da je blanketarno odbijanje revizije korektno rješenje i u funkciji je efikasnijeg i bržeg ostvarenja tražene pravne zaštite.²³

U parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH Apelacioni sud ne mora obrazložiti svoju odluku ako odbije reviziju zbog toga što smatra da ne postoje povrede odredaba parničnog postupka koje revident ističe. Naprotiv, Apelacioni sud biće dužan da obrazloži svoju odluku ukoliko ne uvaži u reviziji istaknutu pogrešnu primjenu materijalnog prava.

Predlog za ponavljanje postupka zakonodavac nije bitnije reformisao. Prilikom redigovanja ovog pravnog lijeka zakonodavac je imao u vidu rješenja koja su involvirana u parničnoj proceduri Federacije BiH. U parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH zakonodavac je proširio „listu razloga“ za izjavljivanje ovog pravnog lijeka. Pored razloga koje poznaju Zakon o parničnom postupku Republike Srpske zakonodavac uvodi još jedan razlog. Naime, prijedlog za ponavljanje postupka može se izjaviti ukoliko se odluka suda zasniva na nekom prethodnom pitanju, a nadležni sud ili drugi organ to pitanje naknadno rješi na bitno drugačiji način.

Pored toga, zakonodavac je izričito predvidio da protiv pravnosnažnih drugostepenih rješenja donesenih povodom prijedloga za ponavljanje postupka revizija nije dopuštena.

²⁰ Istovjetno rješenje sadržano je u parničnoj proceduri Federacije BiH.

²¹ S. Culja, *Gradanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957, str. 560.

²² Tako, S. Triva, V. Belajec, M. Dika, *op. cit.*, str. 598. Isto i V. Rakić, Vodinelić, *Revizija protiv presude*, Beograd 1995, str. 265.

²³ A. Radovanov, *op. cit.*, str. 136.

16. Kad su u pitanju posebni parnični postupci zakonodavac je donekle izmjenio postojeća pravila koja se odnose na ove postupke.

Mandatni postupak, kao posebni parnični postupak nije predviđen u Zpp Brčko Distrikta BiH. Ali u Zpp našla su mjesto, po uzoru na Zpp Federacije BiH, pravila o postupku u parnicama iz porodičnih odnosa.

U postupku u parnicama iz radnih odnosa pravila su ostala istovjetna.

Međutim, kad je u pitanju postupak u parnicama zbog smetanja posjeda zakonodavac je zbog brzine postupka predvidio samo objektivni rok za podizanje tužbe koji je vrlo kratak i iznosi 30 dana od dana nastalog smetanja. Takođe, u parničnoj proceduri Brčko Distrikta BiH nisu našla mjesto, kao ni u Zpp Federacije BiH, ni pravila po kojima tuženi može izuzetno isticati specifičan materijalnopравни prigovor — *exceptio vitiosae possessionis ad adversario*, odnosno da ga je tužilac lišio državine silom, potajno, prevarom ili zloupotrebom povjerenja.

Zakonodavac je donekle izmjenio i pravila o postupku u parnicama male vrijednosti. U pravilu koje je predviđeno u čl. 372. st. 1. *sporovi male vrijednosti su sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koje ne prelazi iznos od 5.000 KM*. Ovako visoko određena vrijednost predmeta spora direktno je uticala da se u velikom broju parničnih predmeta simplificira procedura.

Pravila u odnosu na postupak pred arbitražom nisu se bitnije mjenjala. U ovom posebnom parničnom postupku znatno je skraćen rok u kome se može pobijati pravnosnažna presuda arbitraže. Nakon proteka jedne godine od pravnosnažnosti presude arbitraže ne može se zahtijevati poništenje ove presude.²⁴

Postupak u parnicama o privrednim sporovima noveliran je u tom smislu što je zakonodavac predvidio postupak posredovanja ukoliko je među strankama sporno činjenično stanje, a ne postoje smetnje za vođenje postupka.²⁵

NOVELTIES IN THE CIVIL PROCEDURE OF THE BRČKO DISTRICT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Ranka Račić, Ph.D.

Summary

Brčko District has its own, special courts, and its own laws, which differ from the laws of the entities. The Law on Civil Procedure of Brčko District of Bosnia and Herzegovina was drafted and influenced by the Law on Civil Procedure of the Republic of Srpska and Law on Civil Procedure of the Federation of Bosnia and Herzegovina. However, the Law on Civil Procedure of Brčko District of Bosnia and Herzegovina has introduced many

²⁴ Istovjetno pravilo predviđeno je u parničnoj proceduri Federacije BiH, dok po Zpp Republike Srpske ovaj rok iznosi pet godina.

²⁵ Vidjeti: čl. 405. st. 2. Zpp Brčko Distrikta BiH.

novelties, which are listed in this paper, through the systematization of the law. Differences are remarkable and consist of different regulation of the procedural efficiency, introduction of the court of appeal, different regulation of principles of discussion and investigation, incorporation of the trial before one judge in the court of first instance, lack of the court's obligation to teach ignorant party. There are major discrepancies in the preparation of main hearings and main hearings, in the mediation procedure and structure and nature of the legal remedies.

Key words: Principle of efficiency, principle of material truth, discussion principle, principle of investigation, trial before one judge and trial before the panel, principle of notifying the ignorant party of its rights, main hearings, mediation procedure, regular legal remedies, extraordinary legal remedies